

Наръчник „Доброволно решаване на спорове - преговори, медиация, помирение и арбитраж. Решаване на колективни трудови спорове.“

Ина Ахмедова, Асоциация Прозрачност без
граница

Информационен ден: 26 ноември 2020г.

- ПРОЦЕДУРИ ЗА ДОБРОВОЛНО РЕШАВАНЕ НА КОЛЕКТИВНИ ТРУДОВИ СПОРОВЕ СЪГЛАСНО ДЕЙСТВАЩОТО В БЪЛГАРИЯ ЗАКОНОДАТЕЛСТВО.

- ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ПРИЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ НА СРЕДСТВА ЗА ДОБРОВОЛНО РАЗРЕШАВАНЕ НА КОЛЕКТИВНИ ТРУДОВИ СПОРОВЕ.

Понятие за колективен трудов спор

- ▶ Част от нормалното развитие на трудовите отношения
- ▶ Прицнципът на социалния диалог
- ▶ Дефиниция на понятието

Коллективният трудов спор се характеризира с два белега:

страните по спора

- Работниците и служителите
- Работодателя

предмета на спора

- Правните спорове (спорове за права)
- Неправни спорове (спорове за интереси)

СПОСОБИ ЗА ДОБРОВОЛНО УРЕЖДАНЕ НА КОЛЕКТИВНИТЕ ТРУДОВИ СПОРОВЕ

Установените в ЗУКТС способности за доброволно уреждане на колективните трудови спорове са:

- непосредствени преговори между страните;
- посредничество и помирение;
- трудов арбитраж.

Непосредствени преговори в България

- задължителна предпоставка за преминаване към всички други способи за уреждане на колективния трудов спор;
- целят постигане на общоприемливо решение чрез отстъпки, компромиси и взаимно разбиране, т.е. решаване на спора по обща воля на двете страни;
- процедурата започва по инициатива на работниците;
- непосредствените преговори се водят пряко и присъствено между страните;
- когато колективният трудов спор се уреди чрез непосредствени преговори между страните, той приключва със споразумение.

Национален институт за помирение и арбитраж - национална институция за уреждане на колективни трудови спорове със способите на посредничеството и доброволния трудов арбитраж в България

- ▶ Правила за осъществяване на посредничество и арбитраж, за уреждане на колективни трудови спорове от НИПА.
- ▶ Етични правила за поведение на посредника и арбитъра към НИПА.
- ▶ Ръководство за административно обслужване на процедурите „посредничество“ и „арбитраж“ от НИПА.

ПОСРЕДНИЧЕСТВО И ПОМИРЕНИЕ ПО ЗУКТС

- ▶ Предпоставки за започване на посредническа процедура
- ▶ Категории посредници по колективните трудови спорове
- ▶ Критерии за подбор на посредници
- ▶ Правила за осъществяване на посредничество и арбитраж за уреждане на колективни трудови спорове от НИПА
- ▶ Приключване на посредническата процедура
- ▶ Предизвикателства

МЕДИАЦИЯ

- ▶ Понятие за медиация съгласно Закона за медиацията
- ▶ Допустимост на медиацията като способ за извънсъдебно решаване на колективни трудови спорове
- ▶ Изискване за безпристрастност на медиаторите
- ▶ Споразумение

АРБИТРАЖ

- ▶ Допустимост на трудовия арбитраж и при двата вида колективни трудови договори - спорове за права и спорове за интереси;
- ▶ Едноличен и колегиален арбитраж;
- ▶ Доброволен и задължителен арбитраж;
- ▶ Предпоставките за образуване на доброволен трудов арбитраж;
- ▶ Арбитражно производство;
- ▶ Приключване на арбитражното производство;
- ▶ Предизвикателства.

СРАВНИТЕЛЕН ПРАВЕН АНАЛИЗ НА
ИНСТИТУТИТЕ СЪОБРАЗНО
ЕВРОПЕЙСКАТА ПРАВНА РАМКА С
ПОДБРАНИ РЕЛЕВАНТНИ ПРИМЕРИ ОТ
РЕГУЛАТОРНАТА РАМКА В ДРУГИ
ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ ЗА СРЕДСТВОТА
ЗА ДОБРОВОЛНО РАЗРЕШАВАНЕ НА
КОЛЕКТИВНИ ТРУДОВИ СПОРОВЕ.

Европейската правна рамка за доброволно уреждане на колективните трудови спорове

Европейска харта за основни права на гражданите на ЕС, Обн. С ОВ. бр. 83 от 30 Март 2010 г., 2010/С 83/02, 2012/С 326/02.

„ Член 28. В съответствие с правото на Съюза и с националните законо-дателства и практики работниците и работодателите, или съответните им организации, имат правото да преговарят и да сключват колективни договори на съответните равнища, както и да предприемат колективни действия за защита на техните интереси, включително стачка, в случай на конфликт на интереси.“

Европейската правна рамка за доброволно уреждане на колективните трудови спорове

Европейска социална харта (ревизирана), приета от Съвета на Европа, Обн. ДВ. бр. 43 от 4 Май 2001 г.

Член 6

Право на сключване на колективни трудови договори

За да се осигури ефективното упражняване на правото на сключване на колективни трудови договори, договарящите страни се задължават:

1. да съдействат за провеждането на съвместни консултации между работниците и работодателите;
2. да съдействат, когато това е необходимо и подходящо, за създаването на механизъм за доброволни преговори между работодателите или организации на работодатели и организации на работниците с цел условията за наемане на работа да се определят с колективни трудови договори;
3. да съдействат за създаването и използването на подходящи процедури за помирение и доброволен арбитраж за решаване на трудовите спорове; и признават:
4. правото на работниците и на работодателите на колективни действия в случай на конфликт на интересите, включително и правото на стачка, като се спазват задълженията, които биха могли да произтичат от сключените преди това колективни договори.

Европейската правна рамка за доброволно уреждане на колективните трудови спорове

Европейски стълб за социални права

Принцип 8 Социален диалог и участие на работниците гласи :

Следва да се провеждат консултации със социалните партньори относно разработването и изпълнението на политиките в областта на икономиката и заетостта и социалните политики в съответствие с националните практики. Те следва да бъдат насърчавани да договарят и сключват колективни трудови договори в области от значение за тях, при спазване на тяхната автономност и право на колективни действия. Когато е целесъобразно, сключените между социалните партньори споразумения следва да бъдат прилагани на равнището на Съюза и неговите държави членки.

Работниците или техните представители имат право да бъдат информирани и своевременно да се иска тяхното мнение по въпроси от значение за тях, особено във връзка с прехвърлянето, реструктурирането и сливането на предприятия и колективни уволнения.

Следва да се насърчава подкрепата за увеличаване на капацитета на социалните партньори с цел да се стимулира социалният диалог.

Международни актове

Правото на синдикално сдружаване:

- чл.23, ал.4 от Всеобщата декларация за правата на човека от 1948 г.
- чл. 8, ал.1, б. „а“ от Международния пакт за икономически, социални и културни права
- чл. 22 от Международния пакт за граждански и политически права от 1966 г. на ООН.
- редица конвенции на МОТ - Конвенция № 87 от 1948 г., Конвенция № 98 от 1949 г. и др.
- Европейските многостранни международни договори: чл. 11 от Европейската конвенция за правата на човека и чл. 5 от Европейската социална харта

Препоръка № 92 от 1951 г. на МОТ за доброволното помирение и доброволния арбитраж

Правна регулация на посредничеството като способ за доброволно уреждане на колективен трудов спор -България, Норвегия, Ирландия, Франция и Полша

- ▶ Посредничество в България - при наличие на колективен трудов спор и неуспешни непосредствени преговори
- ▶ Посредничество в Норвегия - при спорове за интерес. Посредническата институция- Национален посредник и постоянни посредници за отделните райони
- ▶ Посредничество във Франция - видове медиатори
- ▶ Посредничество в Ирландия - Комисия по трудови отношения
Посредничество в Полша - медиатори и процедура

Правна регулация на помириенето като способ за доброволно уреждане на колективен трудов спор - България, Норвегия, Ирландия, Франция и Полша

- ▶ Помирение в България - Национален институт за помирение и арбитраж
- ▶ В Норвегия законът урежда посредническа, а не помирителна процедура
- ▶ Помирение във Франция - помирителна процедура
- ▶ Помирение в Ирландия - основен инструмент за уреждане на колективни трудови спорове за интереси
- ▶ В Полша помириенето не е уредено като институт, процедурата, която се прилага за решаване на КТС е медиация

Правна регулация на арбитража като способ за доброволно уреждане на колективен трудов спор - България, Франция и Полша

- ▶ Доброволнен арбитраж в България
- ▶ Доброволен арбитраж във Франция
- ▶ Доброволен арбитраж в Полша

Трудов съд

- ▶ Трудов съд в Норвегия
- ▶ Трудов съд в Ирландия

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РАЗРЕШАВАНЕТО НА ПРОБЛЕМИТЕ ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА СРЕДСТВАТА ЗА ДОБРОВОЛНО РАЗРЕШАВАНЕ НА КОЛЕКТИВНИ ТРУДОВИ СПОРОВЕ В БЪЛГАРИЯ

По отношение на предмета и страните

- ▶ Необходимост от легално дефиниране на понятието „колективен трудов спор“ и разграничаване на КТС на „спорове за права“ и „спорове за интереси“.
- ▶ Навсякъде в ЗУКТС като субекти, спрямо които законът се прилага, да бъдат посочени и служителите, в съответствие с чл.50, ал.1 от КТ, съгласно който КТД урежда трудови и осигурителни отношения на работниците и служителите.
- ▶ Действащата нормативна уредба да се допълни и прецизира като се създаде регламентацията на колективните трудови спорове на неуредените сега равнища - секторно, териториално, национално.

По отношение начините и способите за уреждане на колективни трудови спорове

- ▶ По отношение процедурата на **непосредствените преговори** между страните при уреждането на колективния трудов спор - в закона да се предвидят минимални дейности за създаването и протичането на ефективно взаимодействие.
- ▶ Необходими са изменения и допълнения в ЗУКТС, които да допринесат за по-голямата ефективност на **посредничеството и арбитража**.
- ▶ Ясно дефиниране на процедурата по посредничество, функциите на посредниците и засилване ролята на НИПА при този способ за уреждане на спора, чрез предоставяне на безплатна или частично безплатна процедура по посредничество. Налице е необходимост от законово регламентиране на функцията на НИПА.
- ▶ Разпоредбите на приетите въз основа на ЗУКТС от НС на НИПА Правила за осъществяване на посредничество и арбитраж да се „пренесат“ в закона, вместо тези процедури да се разписват в подзаконовата нормативна уредба.
- ▶ **В ЗУКТС следва да се разграничи процедурата по посредничество от процедурата по помирение.**
- ▶ Посредниците към НИПА не се възприемат като независими, а се асоциират с организациите, които са ги номинирали, което създава предпоставка за въздържане от използването на процедура по посредничество от НИПА. За преодоляване на тези недостатъци в ЗУКТС трябва да се внесе изменение, като ясно се регламентира, че посредничеството се осъществява изцяло от синдикалните и работодателските организации по свободно избрана от тях процедура, а помирителните процедури да бъдат изрично възложени от закона на НИПА.

По отношение начините и способите за уреждане на колективни трудови спорове

- ▶ В ЗУКТС следва ясно да се регламентира правното положение на помирителя, като изрично се посочи в закона, че помирителят е служител на НИПА - това е начинът помирителите да бъдат равно отдалечени от страните по КТС, което ще създаде доверие към тяхната обективност и безпристрастност.
- ▶ Налице е необходимост да се регламентират изцяло безплатни или частично безплатни процедури по посредничество.
- ▶ В ЗУКТС да бъде уредено подробно арбитражното производство, като бъдат разписани изрично арбитражните процедури. Липсва законова регламентация, относно характера на споровете, които могат да бъдат предмет на арбитраж пред НИПА. В ЗУКТС следва да се предвиди възможност споровете по изпълнението и тълкуването на КТД да бъдат включени в правомощията на НИПА, тъй като са пряко свързани с предмета на дейност на института.
- ▶ При отсъствието на трудов съд в България, специфичната проблематика, свързана със спорове по КТД, може да бъде вменена от закона на НИПА, тъй като е пряко свързана с функциите на института.
- ▶ Понастоящем не е налице подходящ механизъм за заплащане на посредниците и арбитражите за осъществяваната от тях дейност. ЗУКТС следва да съдържа разпоредба, регламентираща начина на определяне на възнагражденията на арбитражите в арбитражните производства пред НИПА.